

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

5.1.1 ผลการศึกษาที่ได้

การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นจุดสนใจที่ต้องการเปลี่ยนมุมมองของการพัฒนา จากเดิมที่การท่องเที่ยวถูกใช้เป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก ในขณะที่ผลกระทบจากการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดปัญหานานัปการมา เป็นการให้ความสนใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และบทบาทของผู้ที่ต้องแบกรับปัญหาผลกระทบไว้มากที่สุด คือ ประชาชนท้องถิ่นว่าควรจะทำอย่างไร เพื่อให้การท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นเกิดประโยชน์สูงสุด และมีความยั่งยืน

การศึกษาเรื่องกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนา ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ศักยภาพ และความสามารถของคนในการที่จะดูแลจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นไปโดยสอดคล้องกับความต้องการของคนในการที่จะดูแลจัดการทรัพยากรให้เป็นไปโดยสอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่น โดยที่คนในท้องถิ่นต้องเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการ โดยอาศัยแนวความคิดว่าด้วยเรื่องการพัฒนาชุมชนและแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยว มาใช้อธิบายหรือเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์

ผลจากการศึกษาสภาพข้อเท็จจริงของพื้นที่ศึกษาผนวกกับแนวความคิด ทฤษฎี ที่เลือกมาใช้อธิบายหรือวิเคราะห์ สามารถกำหนดกระบวนการพัฒนาได้จากปัจจัยด้านต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาที่อ้างอิงเป้าหมายเชิงทฤษฎี มิใช่สูตรสำเร็จของการดำเนินการ แต่ความสำเร็จจะอยู่ที่การปฏิบัติที่ต้องให้ความสำคัญกับความพยายามที่ต้องมุ่งสู่หลักการ และขั้นตอนที่นำเสนอให้ได้มากที่สุด

5.1.2 การพัฒนาเป้าหมายในเชิงทฤษฎี กับสภาพความจริงที่เป็นอยู่

หากมองจากสภาพความเป็นไปของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เปรียบเทียบกับปรัชญาแนวคิด และหลักการพัฒนาชุมชน ก็อาจจะถือได้ว่า การท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษามีได้เป็นไปตามปรัชญาแนวคิดและหลักการพัฒนาชุมชนแก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง ประโยชน์ที่เห็นเกิดขึ้นชัดเจนคือ มิติทางด้านเศรษฐกิจ การมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกหรือมีความเจริญทางวัตถุหลายด้าน โดยที่ความเจริญต่าง ๆ บางอย่างก็มิได้มาจากความสำเร็จของชุมชนในการเรียกร้องต้องการ แต่เกิดขึ้นเนื่องจากรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นผลักดัน ถึงแม้ว่าประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความเจริญทางวัตถุที่เกิดขึ้นจะเป็นประโยชน์ที่ท้องถิ่นได้รับโดยตรง แต่มีข้อควรคำนึงด้วยคือ ปัญหาผลกระทบที่ทรัพยากรของชุมชนถูกใช้ไปมีความคุ้มค่าเหมาะสมหรือไม่เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ชุมชนต้องเป็นผู้แบกรับปัญหาต่างๆ และหากมองตามหลักปรัชญา แนวคิด และหลักการของการพัฒนาชุมชนที่ว่า สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมหรือไม่ อย่างไร หรือประชาชนได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมหรือได้รับโอกาสในเรื่องนี้หรือไม่ ซึ่งจากข้อมูลข้อเท็จจริงในปัจจุบัน ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นยังไม่มีบทบาทในเรื่องนี้เท่าที่ควร แต่บทบาทหลักยังอยู่ที่หน่วยงานภายนอก

5.2 ข้อเสนอแนะ

การสร้างโอกาสและการสร้างประโยชน์ที่แท้จริงให้แก่ชุมชนในการรู้จักดำเนินการด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชุมชนมีโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะสามารถลดผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องได้รับการเน้นให้มีในกระบวนการท่องเที่ยวที่ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ต้องเน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่น ในอันที่จะมีบทบาทในการกำกับ ดูแล และควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่น และสามารถเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการท่องเที่ยวระดับต่าง ๆ ได้

ความรู้สึกเป็นเจ้าของของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีความรัก ความหวงแหน มีความรู้สึกพึงพิงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอยู่แล้ว สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วย

งานของรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยชุมชนอาจอาศัยกลไกการปกครองท้องถิ่น เช่น อบต. มาเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น และเป็นตัวแทนในการประสานผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนโดยส่วนรวม

การมีส่วนร่วมของชุมชน ได้เริ่มมีตั้งแต่การให้ข้อมูลความรู้แก่ท้องถิ่น การเตรียมการจัดการ การวางแผน การควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริหาร และการได้รับผลประโยชน์จากการบริการ โดยชุมชนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมในการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จะต้องไม่เป็นการเบียดบังทำลายสิ่งแวดล้อม ดังนั้นองค์กรของชุมชนจึงมีความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วม องค์กรของชุมชนอาจเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนในชุมชน หรือเป็นองค์กรภายใต้กฎหมายที่กำหนดบทบาทการบริหารงานท้องถิ่นไว้โดยเฉพาะองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่มีอำนาจหน้าที่ในอันที่จะอำนวยความสะดวกในการจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่นได้หลายประการ ฉะนั้นจึงควรผลักดันให้องค์กรดังกล่าวเป็นองค์กรของประชาชนที่แท้จริง เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยว ดังนั้นการมีส่วนร่วมที่ดีต้องให้ความสำคัญแก่กลุ่มบุคคลมากกว่าลักษณะของปัจเจกบุคคล โดยมีระบบการได้รับผลประโยชน์ร่วมเป็นครรลอง ผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ควรได้รับ อาทิ

- 1) ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดแก่คนในชุมชนส่วนใหญ่ ให้มีงานทำ มีอาชีพ และมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
- 2) ผลประโยชน์ทางสังคม คือมีสวัสดิการที่ดี สังคมมีความมั่นคงและสามารถดำรงเอกลักษณ์ทางสังคมของตนไว้ได้
- 3) ความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม มีความเข้าใจการอนุรักษ์และร่วมมือพัฒนาเพื่อความยั่งยืน
- 4) ความภูมิใจ มีความสุขในความเป็นอยู่ มีความร่วมมือในชุมชน เกิดความรักและห่วงแหนพร้อมจะอนุรักษ์หรือพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

อนึ่งหากชุมชนมีส่วนร่วมมากหรือมีอำนาจเพียงพอในการร่วมควบคุมการท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการพัฒนาคนได้อย่างดี อีกทั้งสามารถจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม และเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญของการให้ชุมชนมีส่วนร่วมคือการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการเพิ่มทักษะในการจัดการประสานงานกับภายนอก

การเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในท้องถิ่น จึงต้องเป็นไปในรูปแบบการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) ซึ่งหมายถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนมาบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว และท้ายที่สุดคือทำให้ชุมชนนั้นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ มีการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมในทิศทางที่เหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยพัฒนาการชุมชนนั่นเอง